

Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nalunaarussiaq 2014

Saqqummiussissut

(Aningaasaqarnermut Nunamullu Namminermt Naalakkersuisoq)

1. suliarinera

Matumuuna Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nalunaarussiaq 2014 saqqummiutissavara.

Nunarput unammilligassarpassuaqarpoq. Ukiut kingullit ingerlanerini suliffissaaleqisut amerliartorput, inuuniarnikkullu ajornartorsiutit annertuut immikkut ittumik iliuuseqarfigineqartariaqarlutik. Taakku saniatigut innuttaasut katitigaanermikkut nikerarnerisa nassataannik pisortat aningaasaqarnerat aaqqissugaasumik amigartoorfiussaaq. Inuiaqatigiit imminut napatittumik ineriartussappata allangortoqarnissaa pisariaqarpoq.

Unammilligassat iluarsiiffiginarlugit aningaasaqarnerlu pitsaanerulersinniarlugu suliaqareeqaagut. Suliffissaaleqineq akiorniarlugu piffissaq qaninneq eqqarsaatigalugu immikkut ittumik suliniuteqarluta aallartippugut. Ilaatigut qanittukut sanaartornermi iluarsartuussinermilu suliassat 175 mio. kr.-nik nalillit suliarineqarnissaat Naalakkersuisunit siuartinneqarput. Soorunami taakku kisimik suliarineqarnissaat naammangilaq aamma ataavartumik pitsanngorsaataanaviangillat.

Taamaammat suliffissaaleqisut suleqqilernissaannut ikiuutaasinnaasumik Naalakkersuisut siunnerfeqartumik suliniuteqarnertik ukkataraat. Suliassaq annertoq sivisuumik suliassaavoq. Suliffissaaleqisut ilarpasui suliffissaaleqinerinnarmik ajornartorsiuteqangillat. Inuit takku suliffeqartilerniarlugit inunnik isumaginnittoqarfiup, peqqinnissaqarfiup suliffissarsiuussisarfiullu akornanni suliassaqarfiit akimorlugit suleqatigiittoqassaaq.

Aamma ilinniartitaaneq inuiaqatigiit imminut napatilernissaannut ataqatigissumik ineriartortinneqarnissaanut pingaarutilipilussuuvoq. Ukiut kingullit ingerlanerini qaffasissumik ilinniagalit amerliartorput, inuusuttulli suli amerlavallaartut meeqqat atuarfianni naammassigaangamik ilinniartinnut toqqaannartumik ingerlaqqinneq ajorput. Ilinniagaqalernikullu ilarpasui ilinniarnerminnik unitsitsiinnartarput.

Ilinniartitaanermut periusissiaq 2014 aqqutigalugu Naalakkersuisut ilinniartitaanerup qaffassarneqarnissaanik annertuumik anguniagaqarnertik saqqummiuppaat. Ilaatigut anguniagaraarput, 2015-imi meeqqat atuarfianni naammassitut 35-nik ukioqalertinnatik inuussutissarsiutigisinnasaminnik ilinniagaqarsimanissaat. Ullumikkut ukioqatigiiaat affaannaasa ilinniagaqartarnerannit amerlanerit ilinniagaqalernissaat anguniarlugu. Ilinniartitaanermut Pilersaarut II aqqutigalugu suliniutit anguniakkanik taakkuninnga angusinissamut periarfissiisut nassuiarneqarput.

Tamanna ataatsimut aningaasaatitta pitsaanerpaamik atorneqarnissaasa qulakkeerneqarnissaanut akisussaaffiliivoq. Pisortat ingerlataannik aaqqissuussisarnitta pisariillisartuarneqarnissaanut tamanna piumasaqaatitaqarpoq. Aningaasaqarnermik ingerlatsinermi anguniagassatut tungavissatullu aalajangikkat aqqutigalugit nunap aningaasaqarnerata siumut isigaluni qularnaatsumik aqunneqarnissaanut Naalakkersuisut tungaviliipput. Qitiusumik suliassaqarfiit arlallit pillugit piffissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu immikkoortunut pilersaarussiaq annertoq Naalakkersuisut aallartippaat. Tamatumani periarfissinneqassaaq pisortat sanaartornissamut aningaasaliissutaasa sunniuteqarnerusumik atoneqartarnissaat, suliassaqarfiillu akimorlugit pitsaasumik sunniuteqarnissaat taamaalliluni anguneqassalluni. Immikkoortunut pilersaarussiaq piffissaq ungasissoq eqqarsaatigalugu

politikkikkut anguniakkat periusissiallu aamma aningaasanut inatsimmi pingaernerutitat akornanni ataqatigiissitsissaaq.

Naalakkersuisut attanneqarsinnaasumik oqimaaqatigiissumillu ineriartortitsinissamut politikkikkut piffissamut ungasinnerusumut pilersaarussiaq 2014-ip ingerlanerani saqqummiutissavaat. Piffissaq ungasinnerusooq eqqarsaatigalugu pilersaarummi pingaernerutitat Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu Nalunaarusiami matumani takuneqarsinnaapput. Naalakkersuisut Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu Nalunaarusiaq aqutigalugu unammilligassatut nalunngisavut qanoq nammassineqarnissaat pillugu kikkut tamat oqalliseqataassasut kissaatigaat. Tamatuma pisortat ingerlatsinerat pillugu allatut eqqarsarnissatsinnik piumasaqarfigaatigut. Pisortat aningaasaataat ullumimut sanilliullugu torrallataanerumik atussavagut. Inuiaqatigiinnulli iluanaarutissartai aamma annerulersissavagut. Taamaassappat inuussutissarsiutitigut ilippanaateqarluartut maanna piareersarneqartut piviusunngortinneqarnissaat pisariaqarpoq.

Sinaakktissat namminersolutik suliffeqarfiutillit nunamut isertitaqarnerulersitsinissaannut periarfissisut pingaarnertut tunngavissai pilersaarutip attartuup erseqqissaavigai. Pilersaarutip attartuup aamma nassuiaateqarfigaa, atugarissaartuunermik iluarsartuusseqqinneq nutarterinerlu aqutigalugit pisortat ingerlatsinerat qanoq naammassisaqarfiunerulersinnaasoq.

Arlalinnut sammisumik aningaasaqarnermik ingerlatsilerneq

Arlalinnut sammisumik aningaasaqarnermik ingerlatsinissamut killissarititaasut Naalakkersuisut pilersinniarpaat. Tamanna annertunerumik ineriartortitsissaaq aamma pingaartumik raajarniarneq eqqarsaatigalugu ineriartortitsinissamut qularnermik minnerulersitsissaaq.

Aalisakkanik nutaanik inuussutissarsiutigalugu aalisartoqarnerulerneratigut aamma aalisakkap tamarmiusup pitsaanerumik atorneqarnissaata siuarsarneqarneratigut isertitaqartoqarnerulernissaa Naalakkersuisut periarfissaqarsoraat. Aammattaaq aalisakkat pingaarutillit tamarmik pisassiissutillu tamaasa ernialersorneqartarnissaat sulissutigineqarpoq.

Aalisarnermilli isertitassat kisiisa naatsorsuutigalugit iliuuseqarnissaaq mianernartuuvoq. Aalisakkanut akigitit aalisakkallu amerlassusaat allanngorsinnaapput aamma maanna inissimaffigisaat piffissaq ungasinnerusooq isigalugu taamaaginnassanersoq qularnarluni. Taamaammat pingaaruteqarpoq "aralinnut sammisumik ingerlatsinissarput". Naalakkersuisut aatsitassarsiorneq takornariartitsinerlu inuussutissarsiutit allatut ineriartorteqqinneqarsinnaasutut aningaasaqarnermullu pitsaasumik ineriartortitseqataasinnaasutut isigaat.

Aatsitassarsiorneq aningaasaqarnermut ineriartortitsinnaavoq suliffissanillu amerlanerusunik pilersitsinnaalluni, taamaattoq nunami pinngortitap isumalluutai siunissami kinguaassavut nunguullugit atussanngilagut. Aatsitassarsiornermi aningaasaateqarfik tassaavoq meeqqatta ernuttattalu nunap pisuussutaanik aamma pissarsinisaanut isumaginnittussaaq. Ilutigalugu aatsitassarsiorneq atussavarput suliffissaqartitsinerulernissamik aamma sulisinnaasut piginnaasaqarnerulernissaannik kivitssinissamut. Inuiaqatigiinni aatsitassarsiornerup atuutsinneqalernera Kalaallit Nunaannut iluaqutaassaaq aamma aningaasaliissuteqarsinnaasunut iluaqutaassaaq.

Takornariartitsineq inuussutissarsiutaavoq nunani tamani ineriartortoq. Ukiunili kingullerni Kalaallit Nunaat nunani tamani ineriartornermut malinnaanngilaq. Kalaallit Nunaanni immikkuullarissumik misigisaqarnissamut periarfissatsiaqaraluartoq Kalaallit Nunaannut, Kalaallit Nunaannit aamma Kalaallit Nunaata iluani angalasarnerup annertuumik aningaasartuutaasarnera unammilligassaavoq annertoq. Taakkua saniatigut sinersolutik takornariat nunamut ikaartinniarneqarnissaannut attaveqaatit amigaateqarput, amerlasuutigullu nunami atortut ullutsinnut naapertuuttuunatik. Taamaammat Naalakkersuisut sulissutigaaq akitsuutinik appaanissamut periusissat assigiinngitsut nalilersorneqarnissaat, tassa inuussutissarsiutip pitsaanerumik atugassaqartinneqarluni ineriartortinneqarnissaa anguniarlugu.

Pisortat ingerlatsinerannik nutarterineq

Pisortat ingerlatsinerannik nutarsaanissaq pisariillisaanissarlut pisariaqarpoq, aamma pisortat ataatsimoorussillutik suliaasaqarfiini tamatuma pinissaa pisariaqarpoq. Missingersuutitigut suleqatigiinnissamik isumaqatigiissut nutaqq ineriartorteqqitaavoq, aamma kommunit Namminersorlutillu Oqartussat akornanni politikkikkut allaffissornikkullu suleqatigiinnissamat tunngavissiuvoq.

Ukiuni makkunani teknikkikkut periarfissat ineriartupiloorput. Naalakkersuisut anguniagaraat Kalaallit Nunaata ineriartornermut tassunga ilaalernissaa. Innuttaasut IT-mik atuinerat 2013-imi julip qaammataani misissuiffiqineqarpoq. Angusarinqartut takutippaat angerlarsimaffinni qarasiillit amerliartuinnartut nunaqarfimmiullu taakkuusut atuisut amerliartornerpaasimasut. Pisortat ingerlatsinerat ineriartornermut tassunga naleqqussarneqassaaq, aamma tamatuma nassataanik nalunaarasuartaateqarnikkut attaveqaatit aningaasaliiffiqineqassapput.

Digitalingortitsinissamat periusissiasaq aamma innuttaasut tamarmik tunngaviumik atugarissaartuunissaannik Naalakkersuisut neqerooruteqarusunnerannut tunngatillugu qitiumik inissisimavoq. Pisortat ingerlatsinerat innuttaasut kissaataannut – sumiluunniit najugaqaraluarpata naleqqussarneqassaaq. Tunngaviatigut Naalakkersuisut kissaatigaat, pisortat aningaasaataasa tamarmiusut oqimaaqatigiissumik agguanneqartarnissaannik qulakkeerinnissaaq. Ilutigalugu Naalakkersuisut pingaartuinnarpaat, kikkut tamarmik - pingaartumik inuusuttatta - siunissartik pillugu namminneq qinersinissaat. Ilinniartitaaneq ataasiakkaat tamatumingga angusaqarnissaannut sakkuuvoq qitiulluinnartoq. Ilinniartitaanermit pilersaarut II aqutigalugu kikkut tamat ilinniagaqarnissaannik neqeroorut pillugut suliniutissaaq Naalakkersuisut saqqummiuppaat.

Atugarissaartuunermik iluarsartuusseqqinneq

Iluarsartuusseqqinnerit imminut pilersornissamat kajumissuseqalersitsisut aamma inuit pisariaqartitsinerpaat siunnerfigalugit atugarissaartuunermik ikiorsiissutinik qulakkeerinnittussat pillugit siunnersuut Naalakkersuisut naatsorsuutigaat saqqummiutissallugu. Siunnersuutitigut ilaatigut anguniarneqarpoq innuttaasut suliffeqarfillu pitsaannerusumik atugassaqartinneqarnissaat, ilaatigullu politikkikkut anguniakkanut ikorfartuutaasussaaq sunniuteqarnerusumik pisortat ingerlatsinissaat. Kommunit arlallit ullumikkut aningaasaqarnikkut inissisimanerat ajornartorsiorfiuvoq, ukiunili aggersuni pisortat ingerlataqarfiisa tamarmik aningaasartuutitigut ilungersunarnerunissaa malugissavaat. Taamaamat pisortat aningaasaqarneri attanneqarsinnaasumik ineriartortinniarlugit iluarsartuusseqqinnissat pisariaqarput.

Utoqqalinersiallit siusinaartumillu pensionisiallit aningaasartuutaasa amerliartunnginnissaat anguniarlugu suliaqarfiit taakku iluini iluarsartuusseqqinnissaaq siulliullugu Naalakkersuisut aallartinniarpaat. Maannakkorpiaq Ilaqtariinnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermit Naalakkersuisoqarfiup Aningaasaqarnermut Nunamullu Namminermut Naalakkersuisoqarfik suleqatigalugu aqqiissutissat assigiinngitsut kingunerisinnaasaat misissoqgissarpai. Kommunit, suliffeqarfiit aamma soraarnerussutisiallit ingerlatseqatigiiffii piareersaalluni sulinermit ilaatinneqassapput, tassa suliniutit assigiinngitsut oqaluuserineqarnissaat illuatungeriillu iluarsartuusseqqinnerup siunertaanik tunngavianillu paasisaqarnissaat anguniarlugit.

Ilutigalugu ineqarnermut, akileraartarnermut isumaginninnermullu tunngasunik ataatsimut aqqiissuusseqqinnermik saqqummiussinissaaq siunertarlugu Naalakkersuisut ineqarnermut tunngasunik annertuumik misissueqqissaartitsineq aallartippaat. Amerlanerit namminneq inigisaminnik pigisaqarnissaat atugassallu pitsaasut inuusutissarsiuuteqartunut nutaanik isaatitsisutaasinnaasut nutaanillu suliffissaqartitsilersinnaasut pillugit naalakkersuisooqatigiit anguniagassatut isumaqatigiissutaat iluarsartuusseqqinnerit taakku aallaavigivaat..

Pisortat sanaartugassanut aningaasaliissutissaat pillugit piffissamat ungasissumut pilersaarusionerq

Inuiaqatigiit annertuumik unammilligassaqarnerisa nassataanik pisariaqarpoq sanaartugassat piffissaaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu pilersaarusionerqartarnissaat. Sanaartukkat ullumikkut aallartinneqartut aamma piffissaaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu pisariaqarput atorneqarsinnaasariaqarlutillu. Aammattaaq pisortat illuutaasa nalingi attatiinnarniarlugit

aserfallatsaaliorneqarnissaannut aningaasaliiffigeqqinneqarnissaannullu pisortat aningaasaliissutissanik pingaarnersiuiinissaat pingaaruteqarpoq. Sanaartugassanuttaa aningaasaliissutit attaveqaatit nutarterneqarnerat aqputigalugu inuussutissarsiutinut ineriartorfiusunut qulaani taaneqartunut killissarititaasunik pilersitseqataassapput. Timmisartoqarfiit umiarsualiviillu pillugit immikkoortukkaartumik pilersaarusiortoqarpoq, tassa takornariat amerlanerit tikinnissamut kajumissuseqartilernissaat ikorfartorniartulugu. Aamma Islandip qanimut suleqatiginissaa, takornariallu Island aqputigalugu maanga tikittartut amerliartortiiarneqarnissaat sulissutiginiarparput.

2015-imut Aningaasanut inatsisissatut Siunnersuusiornissap tungaanut suliaqarfiit pingaarnert pillugit Naalakkersuisut immikkoortukkaartumik pilersaarusiorniartut. Immikkoortunut pilersaarusiornertup kingunerissavaa sanaartornerup ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu kingunerisassaasa aalajangiinertut ilaatinneqartarnissaat, pingaartumik aningaasanut inatsisissamik suliaqarnermut atatillugu. Kommuniut qanimut oqaloqatigalugit suliaq taanna ingerlanneqarpoq, kommuninilu tamani ineriartornermut ikorfartuutaassalluni.

Taamaattumik kommunini aningaasaqarnermut, sanaartornermut pilersaarusiornermullu pisortat, kiisalu Namminersorlutik Oqartussani ilaatigut immikkoortunut pilersaarutitut ilaatigullu illutanut aningaasaqarnermullu pilersaarusiornertut akisussaasuusut peqataaffigisaannik ineriartortitsineq pillugu isumasioqatigiisitsisoqarsimavoq. Tamatuma sanaartornermut tunngatillugu ataqatigiisaa arnermi pingaarnertut ajornartorsiutaasartut ilaannut aqqiissutaagallartussanut siunnersuuteqarneq inernerivaa. Angusat siulliit 2015-imut aningaasanut inatsisissap suliarineranut ilanngunneqassapput. Politikikkullu allaffissornikkullu suleqatigiinnerup pitsanngorsartuarneqarnissaanut ingerlaavartumik oqaloqatigiittarnissamik ataqatigiisaa arnissamillu pisariaqartitsisoqartoq isumaqatigiisutaavoq.

Inaarutaasumik oqaaseqaatit

Naalakkersuisut kissaatigaaat, nunap aningaasaqarnerata akisussaassuseqartumik patajaatsumillu aqunneqarnissaa. Aningaasaqarnermik aqutsinermi piffissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu anguniagaavoq aningaasaqarnermik namminiilernissaa. Tamatumani attanneqarsinnaasumik aningaasaqarnermik ingerlatsinissaaq pisariaqarpoq. Piffissamut ungasissumut pilersaarutissap imarissavai unammilligassatut ilisimasatta qanoq isumagineqarnissaanut isertitaqarnerulernissamullu inissaqartitsinissamut ataatsimoortumik periusissaaq. Inuiaqatigiit attanneqarsinnaasumik ineriartortinneqarnissaat anguniartulugu amerlasuut isumaqatigiinnissaat aamma Inatsisartut, kommunalbestyrelsit inuiaqatigiillu tamarmiut akornanni kinguneqartussamik suleqatigiittoqarnissaa kissaatigaarput.

Taamatut oqaaseqarlunga nalunaarut akuersaartumik Inatsisartunut oqaluuserisassanngortippara.